

شوه‌های تبلیغی و ماییت

در جهان اسلام

مریم شیرین جانی

استاد حوزه و دانشگاه

سرشناسه: شیرین جانی، مریم، ۱۳۵۷-
عنوان و نام پدیدآور: شیوه‌های تبلیغی وهابیت در جهان اسلام/ مریم شیرین جانی
مشخصات نشر: تهران: دانشکده علوم و فنون قرآن تهران، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: ۴۴۰ص: مصور
قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال
ISBN: 978-600-94438-3-8

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۴۰۱-۴۳۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: وهابیت
موضوع: وهابیت - تبلیغات
موضوع: وهابیت - تاریخ
رده بندی کتره: ۱۲۹ش/۶/۲۳۸BP
رده بندی دیوبند: ۲۹۷/۵۲۷
شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۲۳

- نام کتاب: شیوه‌های تبلیغی وهابیت در جهان اسلام
- ناشر: دانشکده علوم و فنون قرآن تهران
- مؤلف: مریم شیرین جانی
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۳
- چاپ: دژ
- تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۴۸۸-۳-۸

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است
دانشکده علوم و فنون قرآن تهران

تقدیم و اهدا:

تقدیم به روح بلند برترین و آفرین پیام آور
دانایی و مهربانی فاطمه رسولان محمد بن عبدالله -
صلی الله علیه و آله - و ارواح چهار ستاره غریب آرمیده
در بقیع که نور الهی و شکر دینداران همواره راه گشاست
و هیچ خفاشی توان تیره کردن این جلوه نورانی
را نخواهد داشت .

فهرست مطالب

مقدمه	۹
-------	---

فصل اول

خاستگاه وهابیت

بخش اول: مرکز پیدایش وهابیت	۱۶
گفتار اول: وهابیت و ارفایی	۱۷
گفتار دوم: وهابیت و اجتماعات - فرهنگی عربستان	۲۳
گفتار سوم: وضعیت نظامی عربستان	۲۷
گفتار چهارم: وضعیت سیاسی عربستان	۲۸
بخش دوم: حکومت آل سعود	۳۲
گفتار اول: دوران شکوفایی آل سعود	۳۳
گفتار دوم: دوران رکود آل سعود	۳۸
گفتار سوم: دوران اقتدار مجدد آل سعود	۳۹
بخش سوم: شتاخت آل الشیخ و عقاید وهابیت	۴۷
گفتار اول: بنیان‌گذار وهابیت	۴۷
گفتار دوم: ریشه‌یابی عقاید محمد بن عبدالوهاب	۵۶
گفتار سوم: مبانی فکری وهابیت	۶۵
گفتار چهارم: شباهت وهابیت با خوارج	۷۰
گفتار پنجم: وهابیت عصر حاضر	۷۹

فصل دوم

تبلیغ و شیوه‌های سنتی وهابیت

مقدمه	۸۸
بخش اول: تبلیغ و جایگاه آن در اسلام	۸۸

گفتار اول: تبلیغ و انواع آن	۸۹
گفتار دوم: جایگاه تبلیغ در اسلام	۹۲
بخش دوم: وهابیت و تبلیغ	۱۰۴
گفتار اول: هدف وهابیت	۱۰۴
گفتار دوم: اقسام روش های وهابیت	۱۰۶
گفتار سوم: شیوه های مدرن تبلیغ وهابیت	۱۵۴

فصل سوم

شیوه های مدرن در زمینه های گوناگون

بخش اول: زمینه های علمی و فرهنگی	۱۵۸
گفتار اول: مراکز علمی، دینی، فرهنگی	۱۵۹
گفتار دوم: رسانه ها	۱۷۵
گفتار سوم: رویکردهای علمی - فرهنگی	۱۹۸
بخش دوم: عرصه اجتماعی - اجتماعی	۲۱۳
گفتار اول: نهادهای داخلی و بین المللی	۲۱۳
گفتار دوم: استفاده از مراسم های مذهبی	۲۳۲
گفتار سوم: دیگر فعالیت های اجتماعی وهابیت	۲۳۷
بخش چهارم: عرصه سیاسی	۲۴۱
گفتار اول: عوام فریبی بر ضد سایر مذاهب به ویژه مکتب اثنی عشری	۲۴۱
گفتار دوم: تقویت قدرت سیاسی	۲۸۶

فصل چهارم

وهابیت در کشورهای اسلامی

بخش اول: وهابیت در کشورهای شبه قاره	۲۹۴
گفتار اول: پاکستان	۲۹۴
گفتار دوم: وهابیت در هندوستان	۳۰۰

بخش دوم: کشورهای خاورمیانه	۳۰۵
گفتار اول: ایران	۳۰۵
گفتار دوم: وهابیت در افغانستان (هرات)	۳۰۷
گفتار سوم: وهابیت در اندونزی	۳۱۵
بخش سوم: وهابیت در آسیای مرکزی و قفقاز	۳۱۹
بخش چهارم: آفریقای شمالی	۳۲۱
گفتار اول: مصر	۳۲۱
گفتار دوم: دیگر کشورها	۳۲۲
نتیجه	۳۲۳
راهکارها و پیشنهادات	۳۲۴
الف) در حوزه وهابیت	۳۳۴
ب) پیشنادهای کاربردی	۳۳۶
پیوست‌ها	۳۴۳
پیوست ۱: برخی از جنایت‌ها و محسوسات وهابیت	۳۴۳
پیوست ۲: نمونه‌هایی از خطبه‌هایی که محمد بن عبدالوهاب در بین عموم مردم بیان نموده	۳۵۴
پیوست ۳: کتاب‌های نگاشته شده پیروان محمد بن عبدالوهاب	۳۵۹
پیوست شماره ۴: نمونه‌ای از مناظره‌های وهابیت و شیعه‌ها بر خورد آنها	۳۶۵
فهرست منابع	۴۰۱

مقدمه

شبه جزیره عربستان که دو مرکز ثقل جهان اسلام، یعنی مکه مکرمه و مدینه منوره را در خود دارد، در طول تاریخ، خاستگاه پیامبران بزرگ الهی بوده است. با بعثت پیغمبر ختمی و بعثت ﷺ این سرزمین، مهبط فرشته وحی، جبرئیل امین، گردید. آیین اسلام، پس آشکار شد به ریج در بهنه گیتی گسترش یافت.

پس از رحلت رسول ﷺ ماجرای سقیفه پیش آمد. حضرت علی علیه السلام کسی که به موجب آیه تبلیغ می است موصایت برسد، کنار گذاشته شد. از آن زمان، محور تبلیغ دین نیز به گونه ای دیگر شد و اسلامی که می بایست از طریق آموزه ها و تبیین اهل بیت علیه السلام عرضه شود، متولیان دیگری یافت.

امروزه نیز در مرکز وحی، مبلغان دیگری مشغول فعالیت هستند که آموزه هایی از افکار و آراء ابن تیمیه و محمد بن عبدالوهاب و پیروانشان را، در سطح گسترده ای در جهان، ارائه و تبلیغ می کنند.

وهابیت فرقه ای است که در قرن دوازدهم هجری با محمد بن عبدالوهاب، یکی از پیروان مذهب حنبلی در عربستان شکل گرفت. این گروه مشقات گرفته از مشرب فکری سلفیه و عمده عقاید آن متأثر از تقی الدین احمد بن عبد السلام - ابن تیمیه - یکی از پیروان مذهب حنبلی در قرن هفتم و هشتم است. محمد بن عبدالوهاب عقاید خود را به یاری آل سعود در سراسر عربستان گسترش داد. این فرقه حدود سه قرن است که بر این سرزمین مسلط شده و تأثیرات فراوانی از حیث سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بر آن و دیگر کشورهای اسلامی گذاشته است. در عصر حاضر این تأثیرات با پشتوانه ی

دلارهای نفتی و حمایت‌های برخی از قدرت‌ها بیشتر شده است.

این جریان اتر همان آغاز شکل‌گیری تا عصر حاضر، با مخالفت شدید علما و مردم رو به رو شده‌اند و به سبب عملکرد خشونت‌گرا و زورمدارانه‌اش، هرگز مقبولیت عمومی نیافته است. پرسشی که در اینجا رخ می‌نماید، این است که چرا این جریان و جریان‌های مشابه توانسته است، به رغم نداشتن بقیه علمی و عقیدتی قوی از یک سو و بی‌رغبتی مسلمانان به آن‌ها از سوی دیگر به حیات خود ادامه دهند؟

پاسخ این پرسش را باید در تغییر استراتژی استعمار در جهان اسلام و شیوه استیلای بر آن جست‌وجو نمود. استعمار نوین روش فرقه‌سازی و حمایت از فرقه‌های خودبنیاد انحرافی را به عنوان یکی از تاکتیک‌های جدید خود- در مقابل استعمار کهن و لشکرکشی سنتی به سرآمدن در زمان عرصه برگزیده و برای ترویج اندیشه‌هایی که به روشنی با عقاید عموم مسلمانان ناسازگاری داشت، همه توان خود را به کار گرفت. از این رو شاهدیم که فرقه‌هایی که به مباحث تاریخی، تا مرز نابودی پیش می‌روند با کمک و حمایت‌های بی‌دریغ استعمار در برپا شده می‌شوند.

در عصر حاضر فرقه‌های انحرافی، بیشترین سهم را در ایجاد تفرقه بین مسلمانان و عقب ماندگی آنها داشته است و بخش عمده‌ای از تفرقه‌های جهان اسلام، در برخورد و مبارزه با این فتنه‌ها هزینه شده است. وهابیت در عصر حاضر نیز با پشتوانه دلارهای نفتی و حمایت‌های برخی از قدرت‌ها گسترش بیشتری یافته است.

این فرقه که عمری کمتر از سه قرن دارد، با شیوه‌ها و روش‌های نوآیند، موضوع‌های جدیدی را مطرح می‌کند و باعث شدت یافتن اختلافات در بین مسلمانان می‌شود؛ مبلغان وهابی با زنده کردن مباحث کلامی کهن، یافتن دیدگاه‌ها، فتاوای نادر، ایجاد شبهه در بین مسلمانان و تکفیر آنها، برافروختن نزاع‌های مذهبی و فعالیت‌های دیگری از این دست، باعث ایجاد و گسترش تفرقه در بین مسلمانان می‌شوند. از این روی بر مبلغان، چه شیعه و چه اهل سنت، لازم است با شیوه‌های تبلیغ و ابزارهایی که این فرقه

به کار می‌گیرند، آشنا شوند و از این طریق در راه مقابله با تهمت‌ها و شبهه‌های آنها و کم‌اثر کردن تبلیغات‌شان گام‌های استواری بردارند؛ چرا که برای مقابله با هر پدیده‌ای شناخت صحیح آن ضروری است. بدین سبب برای جلوگیری از گسترش این اعتقادات علاوه بر شناخت ماهیت آن، باید نحوه گسترش این تفکر را به صورت دقیق شناخت تا بتوان راه‌های مقابله با آن را طراحی کرد؛ زیرا در صحنه نبرد اگر یک طرف با سلاحی وارد جنگ شود که کارایی لازم را در مقابل سلاح حریف خود نداشته باشد، محکوم به شکست خواهد بود. امروزه از تبلیغات با عنوان جنگ تبلیغاتی یاد می‌کنند؛ لذا باید در جنگ اعتقادی، روش‌های بسط اعتقاد مخالف را شناخت تا بتوان با آن مقابله کرد.

در این پژوهش پس از آن تاریخچه وهابیت به شناسایی روش‌های تبلیغی آنها با سه رویکرد خواهیم پرداخت؛ این رویکردها عبارت‌اند از:

کمک به مبلغان دین اسلام؛

تقویت تقریب و گفتگوی ادیان و مذاهب؛

آگاهی‌بخشی به جوامع اسلامی؛

«انگیزه نگارنده از این پژوهش، در درجه اول، فهمیدن بستری برای آگاهی‌بخشی به نخبگان حوزه‌های علمیه برای امر تبلیغ در بین عموم مسلمانان است؛ به گونه‌ای که یاریگر آنها، در برخورد با وهابیت باشد و ابزار تبلیغ درست را در اختیارشان قرار دهد و در درجه دوم، هشدار دادن به عموم مسلمانان، با برشمردن هفتاد و یک انحراف‌های این فرقه، برای بستن راه نفوذ آن در جوامع اسلامی است.

از جمله فواید این پژوهش می‌توان موارد ذیل را برشمرد:

۱. ریشه‌یابی این تفکر؛

۲. چگونگی شکل‌گیری این تفکر؛

۳. چگونگی پیوند محمد بن عبدالوهاب و آل سعود و حمایت آنها از یکدیگر و تأثیرات متقابل

لّان بر هم؛

۴. شناخت گستره فعالیت آنان؛

۵. بیشترین شیوه‌هایی که مورد استفاده آنها قرار گرفته و تاکنون ادامه یافته است؛

۶. موثرترین شیوه‌های آنها؛

۷. بررسی تحول در شیوه‌های تبلیغی وهابیت و استفاده آنها از فناوری؛

۸. شناخت قوت و ضعف‌های آنها در تبلیغ؛

۹. سازمان‌دهی برنامه‌ریزی برای مقابله با آنها؛

۱۰. شناخت اقدام موثر آنان؛

۱۱. شناخت روش‌های که به فعالیت‌های ترویجی آنها؛

۱۲. شناخت نقش دین اسلام در گسترش این تفکر؛

۱۳. شناخت میزان هم‌پوشانی با دیگر ادیان و مذاهب؛

۱۴. فراهم شدن اطلاعات لازم جهت برنامه‌ریزی و تدوین متون آموزشی متناسب برای واکنش و برخورد در مقابل شیوه‌های این فرقه.

۱۵. شناسایی زمینه‌های سوء استفاده وهابیت از بعضی متون شیعی و رفتارهای شیعیان.

نگارنده در این اثر، با مطالعه کتاب‌های واپس‌دکنار کار میدانی و تحلیل و بررسی برنامه‌ها و شبکه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای و عمیق‌تر آنان در حج، خوانندگان را با سیر به وجود آمدن فرقه وهابیت و چگونگی رشد آنان در سرزمین اسلامی، آشنا سازد.

این جستار دارای دو بخش است: تاریخی - تحلیلی و میدانی. بخش اول به شیوه بنیادی - تاریخی است و در آن برای تبیین مسائل از روش توصیفی استفاده شده است. در این بخش به اعتبار موضوع تاریخی، روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای است که با مراجعه به کتابخانه‌های متعددی در ایران مانند کتابخانه دانشگاه ادیان و مذاهب قم، آستان قدس رضوی، دانشگاه تهران، پژوهشکده حج و زیارت، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، پژوهشکده باقرالعلوم، دانشگاه باقرالعلوم و کتابخانه جامعه الزهراء (ع) و در عربستان، کتابخانه‌های ملک عبدالعزيز، مسجد النبوی، مکه المکرمه و دانشگاه طایفه

انجام گرفته است.

برای کار میدانی نیز سفری به عربستان و از نزدیک فعالیت‌های تبلیغی وهابیان را که در مکان‌های مهمی مانند مسجدالنبی ﷺ، مسجدالحرام، قبرستان بقیع و دیگر زیارتگاه‌ها، مشاهده، همچنین از دانشگاه‌های مکه و طایفه مدینه (بخش خواهران) بازدید کرد و مصاحبه‌هایی با برخی از استادان آنجا انجام شد. از جمله کارهای میدانی دیگر انجام شد، مصاحبه با مبلغان و نیز اعضای سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ایران و برخی از افراد جامعه المصطفی العالمیه است.

این کتاب شامل فصلی است که بر اساس اهمیت تنظیم گردیده است. در فصل اول ابتدا به معرفی وهابیت (مرکز پیدایش وهابیت) از نظر جغرافیایی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی، اقتصادی پرداخته شده است. در بخش دوم، خاندان آل سعود معرفی شده است؛ چرا که حکومت آل سعود یکی از عوامل مهم در راه انتشار و تثبیت دعوت وهابیان به شمار می‌آید. بخش سوم به معرفی محمد بن عبدالوهاب، بنیان‌گذار این فرقه و علل پیشرفت دعوت او و نیز معرفی شیوخ وهابیان و ریشه‌های آن بر اساس روش منطقی، توالی تاریخی می‌پردازد.

فصل دوم ابتدا به مفهوم تبلیغ، اقسام و اهمیت تبلیغ از نظر اسلام و فرقه وهابیت می‌پردازد و سپس شیوه‌های تبلیغی وهابیت از نظر عملکرد به دو روش مستقیم و غیرمستقیم تقسیم شده است و در ادامه، شیوه‌های سنتی تبلیغ و شیوه‌های مدرنی که وهابیت از آن بهره می‌برند مورد بررسی واقع شده است.

در فصل سوم، فعالیت آنان در پنج عرصه فرهنگی، علمی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی تبیین شده است. همچنین به معرفی ابزارهای تبلیغی وهابیت از جمله نهادهای فرهنگی، اجتماعی، دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و دیگر ابزارهای آنان پرداخته شده است. در فصل چهارم به دامنه نفوذ وهابیت در جهان اسلام است و شیوه‌های نفوذ و فعالیت‌های آنها در برخی از کشورهای اسلامی بیان شده است. در پایان این تحقیق

پس از نتیجه‌گیری، راهکارها و پیشنهادهایی برای مقابله با این تفکر ارائه شده که امیدواریم مورد استفاده می‌لغان، پژوهشگران و برنامه‌ریزان امور تبلیغی قرار گیرد و اقر آن بهره‌های لازم برده شود.

در پایان نیز از جناب دکت‌ر آقای دکت‌ر فلاح زاده، استاد گرامی‌ام و دست‌اندرکاران امور بین الملل بعثه مقام معظم رهبری تشکر و قدردانی می‌کنم. همچنین در این نوشتار از یاری و تدبیر جناب آقای دکت‌ر ملک مکان و راهنمایی‌های حجت الاسلام آقای دکت‌ر ایمانی بهره‌ای فراوان برده‌ام که از همه این عزیزان بسیار سپاسگزارم.

www.ketab.ir